

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ — НА ОСНОВІ УКРАЇНСЬКОЇ ХАРТІЇ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ

Трубавіна І. М.

доктор пед. наук, професор,
доцент кафедри методології та менеджменту освіти,
Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти,
м. Харків, Україна

Чередниченко О. Ю

канд. економ. наук, доцент,
професор спеціальної кафедри номер 1 Інституту підготовки юридичних кадрів для СБУ,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна

Недря К. М.

канд. історичних наук, доцент,
завідувач кафедри гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності,
Дніпропетровський університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна

Стаття присвячена актуальній проблемі сучасної теорії виховання — формуванню цінностей дітей та молоді, засобом чого є Українська Хартія вільної людини (УХВЛ). Метою статті є розкриття можливостей УХВЛ щодо формування моральних цінностей дітей та молоді в закладах загальної середньої освіти. Науковою новизною статті є розкриття можливостей УХВЛ в цьому аспекті і показ досвіду її впровадження. Практичне значення статті полягає у визначенні можливостей і шляхів щоденного використання УХВЛ в моральному вихованні школярів та узагальненні існуючого досвіду з проблеми її використання.

Ключові слова: Українська Хартія вільної людини, цінності, моральне виховання, україноцентризм, українська ідентичність.

The article is devoted to the actual problem of the modern theory of education — the formation of the values of children and young people, the means of which is the Ukrainian Charter of a Free Person (UCFP). The purpose of the article is to reveal the possibilities of UCFP for the formation of moral values of children and youth in institutions of general secondary education. The scientific novelty of the article is the disclosure of the possibilities of the UCFP in this aspect and the demonstration of the experience of its implementation. The practical significance of the article lies in the determination of opportunities and ways of daily use of the UCFP in the moral education of schoolchildren and the generalization of the existing experience on the problem of its use.

Key words: Ukrainian Charter of a free person, values, moral education, Ukrainian centrism, Ukrainian identity.

Питання національного виховання актуальні сьогодні в контексті національної безпеки держави. Формування української ідентичності є важливим задля єдності країни, спільної праці на перемогу. Україноцентризм як реалізація української ідентичності на практиці цьому сприяє як орієнтир в повсякденній діяльності. Але виникає питання про українську ідентичність та її сутність, шляхи її формування в умовах війни. Війна вимагає підвищеної уваги до національного виховання і зусиль кожного українця задля перемоги, в якому б віці ці зусилля не виявлялися. Війна вимагає життя і праці, навчання за українськими цінностями, щоб ми знали, задля чого вона йде, що захищає не тільки території, але і наше майбутнє і спосіб життя, вибір людини і нації. Тому питання української ідентичності постає перед кожним громадянином – ким він є, ким він прагне бути в контексті держави, нації, а не тільки особистого життя. В умовах широкомасштабної агресії основна увага педагогічних працівників в ЗЗСО повинна бути на формування української ідентичності на цінностях як основі протистояння ворогу і мотивації захисту української держави, землі, нації і кожного громадянина. Цьому, з одного боку сприяє мета загальної повної середньої освіти — виховання на цінностях і формування компетентностей, які перераховані в Законах про повну загальну середню освіту, про освіту, з іншого — Українська Хартія вільної людини (УХВЛ), яка вже 10 років є в Україні, яку писали моральні авторитети України і яку впроваджують за програмою 2021-2024рр Тернопільської обласної ради як просвітницьку в систему освіти в заклади загальної середньої освіти ТОКІППО і НДО цієї області. Метою статті є розкриття можливостей УХВЛ щодо формування моральних цінностей дітей та молоді в ЗЗСО.

Цікаво, що УХВЛ є системою цінностей, яка включає до себе такі цінності сучасного українця:

- Бути вільною людиною.
- Бути українцем.
- Бути активним громадянином.
- Любити.
- Мислити.
- Бути господарем.
- Бути лідером.
- Бути відкритим суспільством.
- Бути успішною державою.
- Бути учасником демократичної спільноти народів [1].

Існують і інші системи і класифікації цінностей українців. Але саме ця система відбиває особливості українця цілісно і взаємопов'язано, сучасно, відповідаючи на питання ким ми є і ким ми прагнемо бути, що

є важливішим сьогодні за те, ким ми були. І якщо переселенські країни типу США, Канади, Австралії стали єдиними як вільні, з високим рівнем спільним цінностей і рівня добробуту, з надетнічними цінностями, то в Україні сьогодні переважає патріотизм над соціально-економічними проблемами. Люди є вищими в своєму прагненні бути вільними за систему матеріального буття. Тобто надбудова визначає базис, а не матеріальне визначатиме духовне. Звичайно, що всім потрібно задоволення і базових потреб- їжа, житло, безпека. Але наші дослідження соціального благополуччя студентів з внутрішньо-переміщених ЗВО говорять про їх більше соціальне благополуччя тут, в Україні, за умов національної єдності і національного виховання, при соціальній підтримці в ЗВО та громаді більшій, ніж у студентів, які не є ВПО [2]. Це доводить необхідність національного виховання як основу для формування української ідентичності на цінностях українства, що необхідно для подальшого розвитку і відновлення нашої країни. Тому УХВЛ має значні можливості для цього в нашій країні, а не тільки на території Тернопільської області. Цьому сприяла і популяризація УХВЛ через Всеукраїнську науково-практичну конференцію щодо 10-річчя УХВЛ «Освітня спільнота як середовище формування українського громадянина в контексті української хартії вільної людини» 20-21.10.2022 в ТОКІППО, співorganizаторами якої вперше були НЮУ імені Ярослава Мудрого, ХНПУ імені Г. С. Сковороди, ЗДВО ДДПУ зі Слов'янська, НАДПСУ, Університеті імені Альфреда Нобеля, громадські організації, красназавчі і історичні установи області тощо. Такий перелік співorganizаторов говорить про цікавість до УХВЛ закладів ЗВО всіх напрямів — військових, правоохоронних, педагогічних, гуманітарних тощо, про єдність Сходу і Заходу України в національних ідеях. Виступи і промови, які лунали, кількість учасників (близько 100 на теорії і 200 на тренінгах з впровадження УХВЛ) і їх склад (вчителі, директори ЗДО, ЗЗСО, ректори ЗВО, студенти, курсанти, військові, аспіранти, викладачі, академіки, професори тощо) свідчать про цікавість до УХВЛ в освітній спільноті і готовності її впроваджувати. Отже, УХВЛ довела цим заходом цікавість освітян всієї України до неї. Цікавість до неї освітян Тернопілля підкреслена тим, що є багато методичних видань, проведених заходів за обласною програмою. Але найціннішим є залучення дітей до щоденного впровадження УХВЛ в їх життя — ведення щоденників за УХВЛ (що я зробив сьогодні з УХВЛ), звірвання своїх вчинків і рішень з УХВЛ.

Недоліками впровадження УХВЛ в Тернопільській області за цією просвітницькою програмою є переважна більшість саме просвітницьких заходів, що впливають на формування свідомості як перший етап виховання. У той час як інші етапи національного виховання (формування досвіду

поведінки, стимулювання і корекція досвіду поведінки, стимулювання до самовиховання) мало представлені в звітуванні про реалізацію програми. Ця програма за суттю є просвітницькою, а не виховною чи освітньою, тому це цим і пояснюється. Але потрібно не тільки словесне виховання, але застосування УХВЛ в дії на благо країни кожним, сьогодні назрів час для її широкого впровадження в освітній процес закладів освіти різного рівня і в усі ланки освіти, в професійні стандарти і в освітні програми, оскільки, як доводить досвід Тернопільської області, це є надвичайно корисним і емоційно-привабливим для дітей і вчителів, науковців і керівників закладів освіти. Це вимагає поширення Тернопільського досвіду на всю Україну, наукового і методичного супроводу УХВЛ в освітній процес системно, педагогічного експерименту в системі освіти на території всієї країни.

Список використаних джерел

1. Українська Хартія вільної людини. URL: <http://1-12.org.ua/ukrajinska-khartija-vilnojiljudny> (дата звернення: 08.10.2022).
2. Iryna Trubavina, Olena Karaman, Dimitrina Kamenova, Viktoriia Stepanenko,, Yaroslava Yurkiv A research on transformation of social wellbeing and life attitudes in students from the occupied territories and the demarcation line at relocated higher education institutions from the east of Ukraine. *Second International Conference on History, Theory and Methodology of Learning (ICHTML 2021)* : SHS Web Conf. № 104. 2021. Volume 104, 0301. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110403010>.